

KAMILLA KUŹDOWICZ

Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin — PIB w Radzikowie, O/Bydgoszcz
k.kuzdowicz@ihar.bydgoszcz.pl

Ochrona zasobów genowych dzikich form buraka (*Beta vulgaris* L.)*

Conservation of genetic resources of wild form of beet (*Beta vulgaris* L.)

Dzikię czyli nieuprawne formy buraka (*Beta vulgaris* L.) są roślinami jedno, dwu lub wieloletnimi należącymi do czterech bardzo zróżnicowanych morfologicznie i genetycznie sekcji: *Beta*, *Corollinae*, *Patellifolia* i *Nanae*. Zasadlają rejony basenu Morza Śródziemnego, zachodnie i północne wybrzeża Europy, Bałkany, Azję Mniejszą, Kaukaz i Wyspy Kanaryjskie. Gatunki te, stanowiące cenne źródło genów odporności lub tolerancji na choroby, szkodniki i trudne warunki środowiska, w Polsce, w warunkach naturalnych nie występują. Obecnie, zarówno w Polsce, jak i na świecie prowadzona jest ochrona zasobów genetycznych dzikich form buraka (kolekcje, banki nasion).

Krajowa kolekcja polowa należąca do Krajowego Centrum Roślinnych Zasobów Genowych w Radzikowie znajduje się na terenie Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin — PIB w Bydgoszczy. Obejmuje ona cztery wieloletnie dzikie gatunki buraka należące do sekcji *Corollinae* o różnym stopniu ploidalności roślin i różnym pochodzeniu: *B. macrorhiza*, *B. lomatogona*, *B. corolliflora*, *B. trigyna* oraz liczne oryginalne mieszańce powstałe na ich bazie. Cechą charakterystyczną tej sekcji jest twarda okrywa nasienna oraz występowanie apomiktycznego sposobu rozmnażania. Rośliny zgromadzone w tej kolekcji odporne są na suszę i wahania temperatury oraz na powszechne choroby grzybowe (cerkospora) i wirusowe buraka (rizomania, kędzierzawka kalifornijska i mozaika).

Sekcja *Beta* obejmuje jedno lub dwuletnie bardzo polimorficzne gatunki o niewielkim i silnie rozgałęzionym system korzeniowym. Wszystkie rośliny tej sekcji są diploidalne i łatwo się między sobą krzyżują dając płodne mieszańce. Niektóre ekotypy należące do tej sekcji odporne są na ważne patogeny buraka i zasolenie gleby.

* Prace zostały wykonane w ramach programu wieloletniego „Tworzenie naukowych podstaw postępu biologicznego i ochrona roślinnych zasobów genowych źródłem innowacji wsparcia zrównoważonego rolnictwa oraz bezpieczeństwa żywnościowego kraju” koordynowanego przez IHAR-PIB a finansowanego przez MRiRW.

Gatunki sekcji *Patellifolia* w środowisku naturalnym są roślinami wieloletnimi, w naszych warunkach klimatycznych jednorocznymi. Trudno się krzyżują z burakami uprawnymi. Jednak ze względu na odporność m. in. na mszycę i mątwik są bardzo interesującym obiektem badawczym.

Najbardziej cennym, ale jednocześnie najmniej poznanym gatunkiem dzikim buraka jest karłowy, reliktowy gatunek *B. nana* należący do sekcji *Nanae*. Wykazuje on bardzo odległe pokrewieństwo z roślinami wcześniej opisanych sekcji.

Zarówno w przechowalni długoterminowej KCRZG w Radzikowie, jak i w kolekcji roboczej IHAR — PIB w Bydgoszczy zgromadzone są nasiona wielu genotypów należących do wymienionych sekcji, za wyjątkiem endemicznego gatunku *B. nana*. Nasiona dzikich form buraka poszukiwane są przez jednostki naukowe do badań molekularnych, odpornościowych i filogenetycznych. Niektóre chronione w kolekcji ekotypy mogą być wykorzystane w hodowli jako nowe źródło pożądanых cech użytkowych.